

Методичний бюлетень
**Резерви підвищення
ефективності уроку**

Випуск 7

вересень 2016 року

Що рік навчальний нам готує?...

У цьому випуску:

1. Структура 2016/2017 навчального року
2. Перший урок 2016/2017 н.р.
3. Інтерактивні методи навчання на сучасному уроці
4. Впровадження ІКТ в діяльність педагога
5. Урок у технології розвитку критичного мислення
6. Самоосвітні рекомендації педагогам

Багато учнів погано вчаться не тому, що вони не можуть вчитися, а тому, що вчаться так, як їх навчають

В.О.Сухомлинський

Чим пахне вересень?

Грибами і дощем,

І жовтим листям липи або клена,

Між ними є ще лист зелений,

Та душу огорта осінній щем.

Чим пахне осінь?

Озиминою в полі

І свіжим хлібом з нового зерна.

Це запах яблук, слив, сухого сіна,

Жоржин в саду і подихом дощу –

Всім тим, що називається добром.

Ну, чим ще пахне вересень?

Крильми,

Що ними ключ змахне і в небі зникне,

І відлетить,

І все навкруг притихне,

А школа дітьми оживе.

Навчальний календар
на
2016-2017 рік

Структура 2016/2017 навчального року

Відповідно до статті 16 Закону України «Про загальну середню освіту» структуру навчального року встановлюють загальноосвітні навчальні заклади за погодженням з місцевими органами управління освітою.

2016-2017 навчальний рік у школах, гімназіях та інших навчальних закладах почнеться в четвер 1 вересня 2016 року і триватиме до 26 травня 2017 року включно. Загальна тривалість навчального року складе 273 днів, з яких 165 днів будуть навчальними, а 108 днів припадуть на канікули, вихідні та свята.

Згідно з рекомендаціями міністерства освіти в навчальних закладах будуть встановлені такі дати канікул у 2016-2017 навчальному році:

Осінні канікули в 2016-2017 навчальному році розпочнуться 24 жовтня 2016 року і завершаться 31 жовтня 2016 року.

Зимові новорічні канікули у 2016/2017 навчальному році розпочнуться 24 грудня 2016 року і триватимуть до 8 січня 2017 року. Тривалість зимових канікул складе 16 днів.

Весняні канікули в 2016-2017 навчальному році почнуться 25 березня 2017 року і триватимуть до 2 квітня 2017 року. Тривалість весняних канікул складе 9 днів.

Літні канікули в 2017 році розпочнуться 27 травня 2017 року і триватимуть до 1 вересня 2017 року.

Додаткові канікули для першокласників можуть бути введені з 18 по 26 лютого 2017 року. Крім того в учнів у навчальних закладах вихідними днями будуть 14 жовтня 2016 року, 8 березня 2017 року, 17 квітня 2017 року, 1-2 травня 2017 року і 9 травня 2017 року.

Перший урок 2016/2017 навчального року

На виконання Указу Президента України «Про відзначення 25-ї річниці незалежності України» від 3 грудня 2015 року № 675 Міністерство пропонує провести в загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України Перший урок у 2016/2017 навчальному році, присвячений відзначенню цієї знаменної дати. Пропонується така тема Першого уроку для учнів 1-4 класів: «Це наше і це твоє». Матеріали до уроку, а саме - мультфільми, розроблено анімаційним розважально-пізнавальним телеканалом для сімей з дітьми дошкільного та шкільного віку ПЛЮСПЛЮС.

Проект «Це наше і це твоє» - це яскраві та зрозумілі розповіді про геніальні винаходи, природні багатства, блискучі ідеї, що прославляють нашу країну на весь світ.

Темою Першого уроку для учнів 5-11 класів пропонуємо визначити «Від проголошення Незалежності до нової України».

Під час проведення уроку загальноосвітні навчальні заклади, за бажанням, можуть взяти участь у Всеукраїнському учнівському конкурсі «Зміни до Конституції – нове обличчя місця, де ти живеш!» (положення про зазначений Конкурс затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 13 квітня 2016 року № 432). Конкурс проводиться під патронатом Президента України за участю Національної Ради реформ, Міністерства освіти і науки України та за підтримки Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Ради Європи, Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» (DESPRO).

Додаткова інформація буде розміщена на сайті Міністерства та на сторінках друкованих освітянських видань.

При цьому інформуємо, що вчитель може провести Перший урок за власним сценарієм.

Просимо заходи, що проводитимуться, активно висвітлювати на web-сайтах навчальних закладів та органів управління освітою.

Заступник Міністра Павло Хобзей

Інтерактивні методи навчання на сучасному уроці

Термін "інтерактивний" прийшов до нас із англійської і має значення "взаємодіючий". Існують різні підходи до визначення інтерактивного навчання. Одні вчені визначають його як діалогове навчання: "Інтерактивний - означає здатність взаємодіяти чи знаходитись у режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-не будь (людиною). Отже, інтерактивне навчання - це перш за все діалогове навчання, у ході якого здійснюється взаємодія вчителя та учня".

1. Робота в малих групах.

Завдання, яке роздає вчитель, виконується за 10-15 хвилин. Ролі в групах: спікер (керівник) зачитує завдання групи, організовує порядок виконання, підводить підсумки роботи, визначає доповідача; секретар веде записи, може допомогти доповідачеві; посередник слідкує за часом, заохочує групу до роботи; доповідач чітко висловлює думку групи.

2. Мозковий штурм.

Заохочувати висловлювання, не коментувати. Спонукають учнів до розширення висунутої ідеї. Наприкінці обговорити і оцінити ідеї.

3. Розв'язання проблеми.

- 1) Аналіз проблеми: Що трапилось? Чому? Хто задіяний? Хто може бути зацікавлений в розв'язанні? Якої інформації бракує і де її можна отримати?
- 2) Пошук розв'язання проблеми: Якими є способи її розв'язання? Які переваги і недоліки? Які шанси і загрози вони несуть?
- 3) Вибір розв'язання — з певної точки зору, наприклад, справедливості. Які труднощі можуть з'явитися у ході його реалізації? Як повинні виглядати наступні кроки під час запровадження його в життя? Хто, чи що може ускладнити або унеможливити його? На кого можна розраховувати як на союзника?

Педагогічна ідея – це повітря, у якому розправляє крила педагогічна творчість

В.Сухомлинський

4. Симуляції.

Створені вчителем ситуації, які учні копіюють у спрощеному вигляді. Де «мініатюрна» версія реальності, ілюстрування певних явищ і поведінки.

5. Займи власну позицію.

Дискусія на суперечливу тему. Є дві протилежні думки, які не мають правильної відповіді. Порядок:

- 1) Плакати в протилежних кінцях кімнати «згоден», «не згоден». На дошці — мета обговорення.
- 2) Попросити учасників стати біля обраного плаката.
- 3) Довільно обрані учасники обґрунтовують свою позицію.
- 4) Після викладу точок зору, можливо, хтось захоче перейти до іншого плаката, обґрунтовуючи причину переходу.
- 5) Учасники мають назвати переконливу причину протилежної сторони.

6. Метод ПРЭС.

Коли виникають суперечливі питання. Думка у сталій та виразній формі. Порядок: Позиція: «Я вважаю, що...». Обґрунтування: ...тому, що (причини появи думки). Приклад. Висновки.

7. Мікрофон.

Можливість кожному щось швидко сказати по черзі.

8. Розігрування ситуації за ролями.

Імітація реальності, можливість діяти «як насправді».

9. Аналіз ситуації.

Слід звертати увагу на основні моменти.

- а) Факти: Що відбулося? Хто є учасником справи? Що ми про них знаємо? Які факти є важливими? Які є другорядними?
- б) Проблеми: Якими законами, нормами права регулюється ситуація? В чому полягає конфлікт? Яке питання треба вирішити, розв'язуючи ситуацію?
- в) Аргументи: Які аргументи можуть бути наведені (на захист кожної зі сторін справи)?
- г) Рішення: Яким буде вирішення ситуації? Чому саме таким? Якими можуть бути наслідки такого рішення?

10. Ділові листи і звернення.

Сформулювати заяву, скаргу, пропозицію, апеляцію, лист в редакцію.

11. Дискусія.

Говорити по черзі, не перебивати, критикувати ідеї, а не особу, поважати всі точки зору.

Інтерактивні методи навчання на сучасному уроці

12. Коло ідей.

Малі групи представляють лише один аспект великої проблеми. Можна подавати ідеї по черзі.

13. Акваріум. 4 групи.

Всі читають текст посібника. Одна група сідає в центр. Група отримує лист із ситуацією і завдання. Обговорюється в групі. До спільного рішення дійти за 3-4 хвилини. (Чи погоджуються інші з думкою групи? Який аргумент найбільш переконливий?) Наприкінці вчитель обговорює роботу кожної групи.

14. Медіація.

Вирішення конфлікту. Медіатор допомагає двом учням врегулювати конфлікт. Порядок проведення: словник термінів. Вибір конфлікту: історичний випадок, сучасна ситуація або власний конфлікт. Кожна особа розповідає про те, що відбулося. Медіатор задає запитання і просить сторони задати питання один одному. Сторони обмірковують можливі варіанти вирішення проблеми. Досягнення згоди.

Згода оформляється письмово. Обговорюється план дій на випадок, якщо досягнута ними угода не спрацює.

15. Переговори.

Визначити проблему, продумати варіанти вирішення, вибрати один варіант і застосувати. Після переговорів вирішити, що сказати іншим людям.

16. Проекти.

Презентація, міні-лекції, навчальні бесіди.

17. Ток-шоу.

Виголосити коротку промову на задану тему, дотримуючись вимог структури та змісту промови: інструктаж, проведення ток-шоу, рефлексія, підведення підсумків за стратегією «Знаю, хочу, вивчаю».

18. Редакційний кошик.

На запропоновані завдання дати усну або письмову відповідь, яку дістати з кошика.

Як приклади прийомів оцінювання можна назвати такі:

Тест. Завдання тесту може бути в тому, що учні повинні вибрати правильну відповідь із декількох запропонованих варіантів або знайти «пару» тощо.

Експрес-опитування. Це можуть бути стислі усні або письмові відповіді, завдання типу «продовжити речення», заповнити таблицю, намалювати діаграму, скласти схему і т.д.

Розширене опитування. Вчитель пропонує учням дати усно або письмово повну відповідь на поставлене запитання, з поясненнями окремих положень, наведенням аргументів, прикладів.

Спостереження. Спостереження, є одним із головних методів оцінювання при інтерактивних методах, викладання; педагог вибирає для себе показники, які він відслідковуватиме протягом заняття, а також учнів, яких треба оцінити. Особливу роль у використанні цього методу грають підготовлені форми для спостереження й оцінювання.

Самооцінка. Оцінка самими учнями своєї роботи (своєї особисто або своїх колег), а також заняття в цілому є цінним методом оцінювання. Застосувавши цей метод, педагог може багато чого дізнатися про себе й учнів, а також про якість навчального процесу.

Однією з позитивних сторін застосування цього методу є те, що всі учні можуть отримати оцінку, а також те, що діти починають розуміти труднощі оцінювання і вчать дивитися іншими очима на свою роботу.

Ігрові методи оцінювання. Оцінювання часто можна перетворити в гру, важливо тільки заздалегідь встановити шкалу. Оцінка за кожним показником може виставлятися за дванадцятибальною системою або можна використовувати такі критерії: «завжди», «звичайно», «іноді», «ніколи».

Особлива цінність інтерактивного навчання в тому, що учні навчаються ефективній роботі в колективі.

Впровадження ІКТ в діяльність педагога

Учитель готується до хорошого уроку все життя. Така духовна і філософська основа професії й технології нашої праці; щоб дати учням іскру знань, учителю потрібно увібрати ціле море світла.

В.Сухомлинський

Процес інформатизації сучасного суспільства обумовив необхідність розробки нової моделі системи освіти, заснованої на застосуванні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Існує безліч програм, електронних підручників, сайтів, публікацій, написаних і розроблених для вчителів та учителями. Величезна кількість усіляких курсів з інформаційних технологій пропонують свої послуги педагогам. В школу поставляється нове обладнання (комп'ютери, проектори, інтерактивні дошки).

Впровадження ІКТу професійну діяльність педагогів є неминучим в наш час. Професіоналізм учителя - синтез компетенцій, що включають в себе предметно-методичну, психолого-педагогічну та ІКТ складові. У науковій педагогічній літературі безліч робіт присвячено уточненню понять «компетенція» і «компетентність».

Компетенція - включає сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються по відношенню до певного кола предметів і процесів і необхідних для якісної продуктивної діяльності по відношенню до них.

Компетентність - володіння людиною відповідною компетенцією, що включає його особисте ставлення до неї і предмету діяльності.

Компетентнісний підхід - це підхід, який акцентував увагу на результаті утворення, причому в якості результату розглядається не сума засвоєної інформації, а здатність людини діяти в різних проблемних ситуаціях.

Під ІКТ-компетентністю вчителя-предметника приймається не тільки використання різних інформаційних інструментів, а й ефективне застосування їх у педагогічній діяльності.

Для формування базової ІКТ-компетентності необхідно:

- наявність уявлень про функціонування ПК і дидактичних можливостях ІКТ;
- оволодіння методичними основами підготовки наочних та дидактичних матеріалів засобами Microsoft Office;
- використання Інтернету та цифрових освітніх ресурсів у педагогічній діяльності;
- формування позитивної мотивації до використання ІКТ.

Для підвищення рівня ІКТ-компетентності вчителя доцільно:

- брати участь у семінарах різного рівня щодо застосування ІКТ в навчальній практиці;
- брати участь в професійних конкурсах, онлайн-форумах і педрадах;
- використовувати при підготовці до уроків, на факультативах, у проектній діяльності широкого спектру цифрових технологій та інструментів: текстових редакторів, програм обробки зображень, програм підготовки презентацій, табличних процесорів;
- забезпечити використання ресурсів Інтернет;
- формувати банк навчальних завдань, що виконуються з активним використанням ІКТ;
- розробляти проекти щодо використання ІКТ.

Засвоєння знань, пов'язаних з великим об'ємом цифрової та іншої конкретної інформації, шляхом активного діалогу з персональним комп'ютером більш ефективно і цікаво для учня, ніж студіювання нудних сторінок підручника. За допомогою навчальних програм учень може моделювати реальні процеси, а значить - бачити причини і наслідки, розуміти їх зміст. Однак, комп'ютер - всього лише інструмент, використання якого має органічно вписуватися в систему навчання. Комп'ютер не замінює вчителя або підручник, але докорінно змінює характер педагогічної діяльності.

Урок у технології розвитку критичного мислення

Критичне мислення – це складний процес, що починається із залучення інформації, її критичного осмислення і закінчується прийняттям обґрунтованих рішень.

М.Ліпман, відомий фіхівець з цієї проблеми, вважає, що критичне мислення – це «вміле відповідальне мислення, що дозволяє людині формулювати надійні судження, оскільки воно: а) засновується на критеріях; б) є таким, що самокоректується; в) пливе по контексту».

Основні етапи уроку критичного мислення

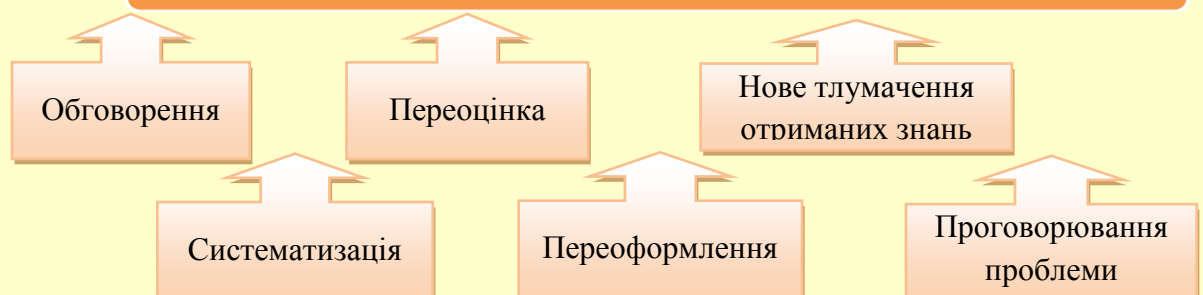
Розминка (створення сприятливого психологічного клімату на уроці)

Обґрунтування навчання (постановка мети уроку, розвиток внутрішньої мотивації до вивчення теми та предмета в цілому)

Актуалізація (зацікавленість, спрямованість на навчання, відтворення знань, потрібних для наступних етапів уроку).

Усвідомлення змісту (знайомство з новою інформацією, аналіз інформації, особисте розуміння).

Рефлексія (учні переробляють нові знання на власні, активно обмінюються думками, удосконалюють і поповнюють словниковий запас, складається різноманітність міркувань).

Самоосвітні рекомендації педагогам

**Дитина – вище творіння
Природи і Космосу. Вона
несе в собі їхні риси –
могутність і безмежність**

Ш.Амонашвілі

Ідеї самостійної пізнавальної діяльності як засобу розвитку людини розкрито наприклад, у працях Ж.-Ж. Руссо, Й.Г. Песталоцці, Г.С.Сковороди та ін.

Я.А.Коменський розробив організаційно-практичні аспекти залучення особистості до самопізнання. Предметом теоретичного обґрунтування визначених положень є процес викладання (діяльність учителя) без достатньо глибокого дослідження діяльності того, хто навчається. Цей напрям розвивається впродовж багатьох століть та продовжує досліджуватися сучасною дидактикою.

Психолого-дидактичний напрям – є самостійна діяльність особистості як предмет дослідження разом із вивченням педагогічних засобів та методів, за допомогою яких вона здійснюється. Він започаткований у працях К.Д. Ушинського, його психолого-педагогічні ідеї близькі до положень сучасної дидактики з питань сутності самостійної діяльності.

Світ охопили нові інноваційні технології, які розвиваються шаленими темпами, змінюючи суспільні погляди, насамперед на освіту.

В українській мережі Інтернет існує близько 50-ти електронних бібліотек, які дають можливість як поверхово, так і детально ознайомитися з потрібною літературою.

Наприклад, електронна бібліотека «Джерело» (www.ukrlib.com) уміщує велику кількість літератури для вчителів-філологів: шедеври абхазької, англійської, шотландської, естонської, польської, білоруської, давньоримської та давньогрецької і, звичайно, української творчості. А ось національна електронна бібліотека ім. Вернадського (www.nbuv.gov.ua/eb/ep.html) уміщує в собі зручний для пошуку тематичний розподіл матеріалу: «Біологія», «Алгебра» та «Геометрія», «Історія України», «Філологія», «Етика» й «Естетика», «Педагогіка» та багато інших.

На етапі розбудови системи педагогічної освіти виникають суперечності між традиційною професійною самоосвітньою діяльністю вчителя та новими вимогами суспільства до вчителів, які мають бути готовими до активного самостійного використання знань та здобутої інформації у сучасних соціально-педагогічних умовах.

Сайт www.ednu.kiev.ua під назвою Освітнянська мережа України представляє всі українські інформаційні ресурси, що пов'язані з освітою.

Педагог, освоївши технології Інтернету, чудово розуміє користь і багатоідейність мережі, адже вона відкриває невідомий досі світ безкінечних можливостей для самовдосконалення. Зараз є безліч пошукових систем (www.google.com.ua, www.yahoo.com.ua, www.find.com.ua), які спрощують та пришвидшують пошук необхідної вчителю інформації. Час показує, що все частіше учні та студенти користуються інформацією з Інтернет-сторінок. Тому вчителю, щоб дійти взаєморозуміння з учнем (а це їх професійна мета й духовне покликання), просто необхідно користуватись його ж «зброєю» в позитивному розумінні цього слова.

Найвідомішими серед найкращих українських сайтів з таким ухилом є сайт канадсько-української мережі досліджень (www.canada-ukraine.org).

Величезну кількість цікавинок можна знайти і для організації позакласної роботи. Це олімпіади, сценарії літературних вечорів, позакласні свята. Якщо ви хочете провести цікаве свято, приурочивши його до пори року чи конкретного свята, найкращим помічником тут будуть сайти <http://www.pld.org.ua/>, <http://osvita.ua/>, www.uaua.info та www.ostriv.in.ua.

У сучасному світі все ширше та багатогранніше використовуються нові інформаційно-комунікаційні технології.

Педагог, освоївши технології Інтернету, чудово розуміє користь та багатоідейність мережі, адже вона відкриває невідомий досі світ безкінечних можливостей для самовдосконалення.

